

A Magyar Vállalkozásfejlesztési Hálózat Konzorcium véleménye
A GKM GOP Akcióterv tervezetében szereplő
JEREMIE mikrohitel program tervezetével kapcsolatban
(Feljegyzés Novák Csaba GOP IH igazgató részére)

I. Kritikai észrevételeink

A tervezet részletesebb elemzését a GOP Akciótervhez küldött véleményezésünk tartalmazza. Rövid összefoglaló: A prioritás kidolgozatlan, érdemben értékelni nem lehetséges. Annyi azonban megállapítható, hogy nem elemzi a mikrohitelzés alakulását, a folyamatok ok-okozati összefüggéseit. Nem tesz különbséget az éven túli és éven belüli termékek és azok céljai, valamint a mikrofinanszírozás, mint módszer és a Mikrohitel, mint bevezetett terméknev között.

A tervezet véleményünk szerint hibás megközelítésre épül, nem a valós vállalkozói szükségletek kielégítésére koncentrál, amit bizonyít az alábbi mondat:

„A hitelképes, de nem bankképes mikro- és kisvállalkozásokat segítő legfontosabb eszköz a piaci kamatozású mikrofinanszírozás.”

A piaci kamatozású mikrohitelzést az alábbi okok miatt elfogadhatatlannak tekintjük:

1. A magyar mikro- és kisvállalkozások döntő hányada tőkeszegény, támogatásra lenne szükségük, hogy a több évtizedes lemaradásukat minél hamarabb be tudják hozni. Ha ez nem megvalósítható (tudjuk, hogy nem lehetséges a közvetlen támogatás nyújtása mindenkinek), akkor segítséget kell nyújtani a nyereségági feltőkésítéshez. Ebben nagy segítséget jelentene az alacsony kamatozású éven túli beruházási hitel. Ha a fejlesztési forrásokhoz magasabb kamaton jut hozzá a magyar vállalkozó, akkor jelentős versenyhátrányba kerül a külföldi versenytársaival szemben, hiszen magasabb költségei miatt vagy drágábban lenne kénytelen értékesíteni termékeit, szolgáltatásait, és/vagy a tőkefelhalmozásához szükséges nyereségének egy részét kell a hitelkamat törlesztésére fordítania. Így nehéz lesz utolérni a versenytársakat.
2. Szerintünk a piaci kamatozású mikrohitelzés ellentétes az EU céljaival és a magyar érdekekkel: az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság JEREMIE kezdeményezéséről vallott véleménye (2006. február 14-15.,) a 2.2 fejezetben pl. így fogalmaz: *„A konvergenciaregiók, amelyek a leginkább rá vannak szorulva a hiteleszközökre a foglalkoztatás vállalkozásokon keresztül történő fellendítése érdekében, éppen azok a régiók, ahol a legnehezebb hitelhez jutni, és ahol a kamatlábak magasabbak, mint a fejlettebb régiókban.... Mivel a kevésbé fejlett régiókban ...a bankszektorban kevésbé éles a verseny és kevés figyelmet fordítanak a kisvállalkozókra: ennek eredményeként ritkán fordul elő, hogy az EBB által nyújtott értékes eszközöket (lásd: alacsonyabb kamatú, kedvezményes hitelek) ezekben a régiókban használják fel. Egyszóval, ha nem teszünk erőfeszítéseket e tendencia visszafordítása érdekében... részben... a JEREMIE révén bevezetett eszközök pénzügyi közvetítése segítségével - az elmaradottabb régiók hosszú távú szegénységre lesznek kárhóztatva.”* Ennek a fejezetnek a lényegi mondanivalója a JEREMIE mikrofinanszírozás céljáról és indokairól a következő: a felzárkózáshoz biztosítani kell a konvergenciaregiók kisvállalkozásai számára a kereskedelmi bankok versenyének növelését, hogy számukra is jobb feltételekkel kínálják a fejlesztési hiteleket, mert egyébként tartós elszegényedés várható. Az alacsonyabb mikrohitel kamatok egyrészt közvetlenül javítják a hitelfeltételeket, másrészt –különösen az általunk korábban javasolt módszerek segítségével- jótékony hatással lesznek a kereskedelmi banki kamatok csökkenésére is, amely szerintünk igen is a JEREMIE program egyik célja. A magasabb mikrohitel kamatok sem a kereskedelmi banki kamatszintre nem

gyakorolnak mérséklő hatást, se nem szolgálják a mikroállalkozások feltőkésítését (az a. pontban leírtak szerint).

3. Az az érzésünk, hogy a piaci kamatozású mikrohitelzésnek egyetlen célja, hogy lehetővé tegye a pénzpiaci szereplők bevonását a mikrofinanszírozásba. Magasabb kamat esetén ugyanis forrás képződhet a mikrofinanszírozó szervezetek profitképzéséhez is. Véleményünk szerint az Európai Unió mikrofinanszírozó támogatásoknak nem a pénzügyi szféra piaci erősítését, hanem a célcsoport vállalkozások profitabilitási helyzetének javulását kell eredményeznie.
4. **Az anyag figyelmen kívül hagyja azt a helyzetet, miszerint a hamarosan életbelépő Európai Unió szabályozás alapján a kereskedelmi bankok mozgástere a piaci módszerekkel nem hitelezhető, nagy létszámú, nagykockázatú mikro- és kisvállalkozói kör hitelezése szempontjából jelentős mértékben szűkülni fog.** Tehát nem Európai Unió fejlesztési forrásokból kell a pénzügyi közvetítők számára üzletáguk kiépítéséhez olcsó forrásokat biztosítani, hanem ezekben a szegmensekben a kereskedelmi banki forrásokat kell a fejlesztési források rendszerébe bevonni. (Lásd, mint előbb: a pénzpiaci üzleti felfogás és a kormány fejlesztéspolitikai stratégiájának különbözősége okán.) Ugyanakkor teljesen tisztázatlan, hogy mit kíván kezdeni a tervezet a vállalkozások eltérő életciklusához illeszkedő finanszírozási kihívásokkal.
5. Nehezen értelmezhető az az „áttételes hatás”, ami „360 milliárd forint hitelkihelyezés”-t tesz lehetővé 30 Mrd Ft Mikrohitel forrásból. A bankok, pénzügyintézetek a JEREMIE hitelgarancia program segítségével minden bizonnyal jelentősen növelni tudják – jelenleg elég kis volumenű - éven túli beruházási hitelkihelyezésüket a mikroállalkozók számára. Ehhez azonban nincs szükség a 30 Mrd Ft-os JEREMIE mikrohitel alapra, s annak nem is a banki finanszírozást kell támogatnia, hanem a bankon kívüli, valódi mikrohitelzést. **A klasszikus mikrohitelzésbe - a gyakorlati tapasztalatok alapján - nem lehet tízszeres forrásbevonást eszközölni, mert ha sikerülne, az már nem mikrohitelzés lenne.**
6. **Tisztázatlan maradt a tervezetet készítő véleménye az alábbi EU-s célokkal kapcsolatban: „A JEREMIE kezdeményezésjavítani fogja azok mikrohitel-lehetőségeit, akik kereskedelmi hitelekhez nem jutnak hozzá. A JEREMIE révén létrehozott eszközökkel történő finanszírozás kombinálható a strukturális alapokból finanszírozott vállalkozás-támogatási és intézményépítő intézkedésekkel.”**

II. Javaslatunk a JEREMIE mikrohitel programra:

A koncepcióalkotásnál figyelembe vételre ajánlott tények:

1. A mikro-, és kisvállalkozások bővüléséhez, hatékonyabbá válásához fejlesztésekre van szükség, amelyhez tőkeszegénységük és a korlátozott támogathatóságuk miatt szükség lenne olcsó beruházási hitelekre. (lásd I.1. pontban leírtak)
2. Ma a mikroállalkozóknak csak nagyon szűk rétege kap éven túli fejlesztési forrást a kereskedelmi bankoktól (2005. évben 1193 esetben kaptak éven túli beruházási forint hitelt a bankoktól, ami kevesebb, mint a HVK-k által mikrohitelben részesített vállalkozók száma.)
3. A konvergencia program vállalkozókat érintő terhei, valamint az a tény, hogy a kkv. szektor foglalkoztatás növelő hatása erős, szükségessé teszi olcsó fejlesztési források minél gyorsabb elérhetőségét. **Erre remek lehetőség lenne a JEREMIE mikrohitel program minél gyorsabb beindítása, hiszen tudomásunk szerint ezt az EU előfinanszírozná, így a legnehezebb időkben, - a költségvetést nem nagy mértékben terhelve - jelentős forrásokat lehetne szinte azonnal a gazdaságfejlesztésre fordítani.**

4. **A gyors programindítás lehetőségét alátámasztja, hogy Magyarország már rendelkezik kiépült, mikrofinanszírozást végző országos hálózattal (HVK-k, melyeket éppen az EU hozott létre többek között éppen erre a feladatra!), valamint európai összehasonlításban is előremutató, működőképes mikrofinanszírozási termékcsaláddal,** amelyek a banki módszerekkel nem finanszírozható vállalkozói körben integrált szolgáltatásokon keresztül megoldhatóvá teszik a célcsoport támogatott, olcsó hitelekén keresztül forráshoz juttatását. Az anyag ezt teljesen figyelmen kívül hagyja. Ennek indokai nem ismertek.

Mindezek figyelembevételével korábban már megküldött írásos javaslatunk lényege a következő:

- a. A lehető leghamarabb létre kell hozni a JEREMIE Holdingalap Kezelő (HAK) szervezetet, amely a lehető leghamarabb írja ki nyílt pályázati felhívását a mikrofinanszírozó szervezetekre.
- b. A pályázat nyertesei olyan non-profit alapon működő, országos hálózat tagjai lehetnek, akik már több éves mikrofinanszírozási gyakorlattal rendelkeznek. (HVK hálózat)
- c. A JEREMIE Alapból a HAK azonnal elkülönít JEREMIE Mikrohitel Alapként egy 20 Mrd. Ft-os keretet, amelynek kezelési jogát – szigorú szabályozás és felügyelet mellett - átadja a nyertes mikrofinanszírozási hálózat által létrehozott szervezetnek (Országos Vállalkozás-fejlesztési Konzorcium Kht.). A kihelyezések ütemében a HAK szükség szerint folyamatosan feltölti a JEREMIE Mikrohitel Alapot (a második évben is kb. további 20 Mrd. Ft-tal, amely később csökkenhet a törlesztések és a növekvő banki verseny miatt). A kezelő szervezet (OVK Kht.) regionális szinten al-kereteket biztosít a mikrofinanszírozó szervezeteknek. A források lehívása a megkötött mikrohitel szerződések alapján, az aktuális folyósítás mértékében, de a befolyó törlesztésekkel csökkentett összeggel történik. A törlesztés tehát a mikrofinanszírozó szervezetek számlájára fut be.
- d. A nyertes mikrofinanszírozási hálózat minden tagja egy olyan egységes hitelnilyvántartó szoftverrel dolgozik, mely helyi, régiós és országos szinten is naprakész kimutatásokat tartalmaz a kihelyezésekről és a törlesztésekről. Így a Regionális Szolgáltató Központ, a JEREMIE Mikrohitel Alap kezelését ellátó Országos Hálózati Központ és a HAK is minden eseményt és folyamatot on-line módon azonnal ellenőrizhet.
- e. A JEREMIE Mikrohitel program főbb jellemzői:
 - i. **Felvehető max. hitel** : 25.000 Eurónak megfelelő Ft. összeg
 - ii. **Lejárati**: 5-7 év, 1-2 év türelmi idővel
 - iii. **Kamat**: 3-4 % plusz 1-2% hitelgarancia díj.
 - iv. **Fedezetigény**: vállalkozástól függő, de minimum 20%, és maximum: 100%
- f. A hitelezési veszteség egy-egy mikrofinanszírozó szervezet esetében maximum 20% lehet, de 10% fölött már kiemelt figyelem kíséri hitelezését. 20% elérése esetén a mikrofinanszírozási joga felfüggesztésre kerül.
 - i. A mikrofinanszírozó szervezet pénzügyi felelőssége abban az esetben áll fenn az elvesztett tőketartozás 20%-ig, amennyiben igazolhatóan nem a szabályzatnak megfelelő módon, s nem kellő körültekintéssel járt el a hitelkérelem elbírálása során.
- g. A 20 Mrd. Ft kihelyezése várhatóan egy éven belül megtörténhet, melyből kb. 4.000 mikrovállalkozásnak lehet fejlesztési forrást biztosítani. (Ez a szám nem

tekinthető túlzottnak (bár a 2006. évi mikrohitel kihelyezés duplája lenne), ha figyelembe vesszük a 2002. évi adatokat: a HVK Hálózat 2854 ügyfélnek összesen 9,45 Mrd Ft mikrohitelt helyezett ki úgy, hogy augusztusban az OMA kezelője leállította a programot forráshiány miatt. Amikor tehát a hitel kondíciói elfogadhatóak voltak a vállalkozók számára, másrészt szabad források is rendelkezésre álltak, akkor nagyon felfutott a kihelyezés. Ez és az egész 15 éves mikrohitelvezési tapasztalat azt bizonyítja, hogy a mikrohitel kihelyezés gátja nem a HVK Hálózat tudása és kapacitása volt, hanem a központi szabályozás szakmai alkalmatlansága és/vagy a forráshiány.

- h. A mikrohitel programot természetesen egy tanácsadói program támogatja, amely a vállalkozás életképességét erősíti, a hitel megtérülés esélyét lényegesen javítja.
- i. A fentiek szerint rendelkezésre álló források és peremfeltételek között a HVK Konzorcium a potenciális ügyfélkörre (pl. szociális, de bővíthető vállalkozások; innovációra vállalkozók; hátrányos helyzetűek (roma, nők, stb.) specializált termékcsaládot fejleszt ki.
- j. A mikrohitel termékcsaládra építve a HVK-k már kidolgozták a kereskedelmi bankokkal, takarékszövetkezetekkel közös hitelezésüket is (PPP jellegűen), amelynek eredményeként egyre jobban megteremthető a pénzügyintézetek és a mikro-vállalkozások közötti hitelkapcsolat. Ezáltal a mikro-vállalkozók több forráshoz juthatnak viszonylag jó feltételekkel, a pénzügyintézetek pedig úgy kapnak új ügyfélkört, hogy annak kockázatai megoszlanak a pénzügyintézet és a mikrohitel alap között, s a vállalkozások –a tanácsadás révén- eleve életképesebbek.

Amennyiben a fenti javaslat szerinti program nem éri el a kellő eredményt egy-egy térségben, a konzorcium képes beavatkozni az adott régióban. A program kiszélesítésére, más szereplők bevonására csak végszükség esetén van szükség. Más szervezetek bevonása azonban az első körben nem célszerű az alábbiak miatt:

- Egy-egy új szervezet bevonása jelentős idővesztéssel járna, hiszen a mikrohitelvezés egy igen komoly szakmai felkészültséget igényel, amihez szakemberekre, működtetési szabályokra, kézikönyvekre van szükség.
- A HVK Hálózat már rendelkezik a szakember állománnyal, kézikönyvekkel és 15 éves tapasztalattal, valamint egy minden igényt kielégítő elektronikus nyilvántartó szoftverrel.

Amennyiben egy-egy térségben konkurens szolgáltatók jelennek meg, attól nem nő a potenciális ügyfélkör, viszont jelentősen megnőhet a területen egy ügyfélre eső működtetési költség (iroda, rendelkezésre álló munkaerő stb.) valamint várhatóan sokkal magasabb marketing költség merülne fel minden konkurensnél. Ezen megnövekedett költségek miatt a szolgáltatók kétféle képen reagálhatnak: a.) növelni fogják a program működtetéséhez kért jutalék összegét. Ebben az esetben növelni kell a mikrohitel kamatokat, vagy csökken a kihelyezésre maradó összeg (ami nem lehet cél). b.) ha a működtetési szerződés ezt nem engedi meg, akkor a veszteség termelés elkerülése miatt csökkenteniük kell szolgáltatásuk színvonalát (kevesebb időt, figyelmet fordítanak az ügyfélre, csökkentik a létszámot, elhanyagolják a továbbképzést stb.)

Kovács István
elnök